

Vår saksbehandler: Kjersti Botnan Larsen

Fylkesmennene
Fylkeskommuner
Kommuner
Statlige skoler
Private grunnskoler
Private skoler med rett til statstilskudd
Privatskoleorganisasjonene

UDir-2-2009 Informasjon om endringer i forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til privatskoleloven kapittel 7 – "Retten til nødvendig rådgiving"

1. Innledning

Elevene i offentlige grunnskoler og videregående opplæring har etter lov av 17. juni 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 9-2 første ledd rett til nødvendig rådgivning. Paragraf 9-2 første ledd lyder som følger:

Elevane har rett til nødvendig rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval og sosiale spørsmål. Departementet gir nærmare forskrifter.

Tilsvarende er fastsatt i lov av 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot (privatskolelova) § 3-11 første ledd.

I forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til privatskoleloven kapittel 7 er det gitt nærmere bestemmelser om rådgivning. Kunnskapsdepartementet har med virkning fra 1. januar 2009 vedtatt endringer i forskrift til opplæringsloven og forskrift til privatskoleloven. Det er foretatt endringer på følgende måte:

- nye bestemmelser om retten til nødvendig rådgivning i forskrift til opplæringsloven kapittel 22
- nye bestemmelser om retten til nødvendig rådgivning i forskrift til privatskoleloven kapittel 7

Endringene innebærer ingen endring fra gjeldende rett før 1.1.2009, men er en presisering og tydeliggjøring av elevens rett.

2. Bakgrunn for endringene

Bakgrunnen for endringene er et behov for å presisere og tydeliggjøre nødvendighetskravet i opplæringsloven § 9-2. Dette skal bidra til å styrke rådgivningen i skolen. De tidligere bestemmelsene i forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til privatskoleloven kapittel 7 tydeliggjorde ikke i tilstrekkelig grad hva elevens rett til nødvendig rådgivning innebærer. Dette kommer til uttrykk i at skoleeierne har ulik praksis. Dette bekreftes blant annet i konklusjonene i OECDs landrapport av 2002 om rådgivningen i Norge som påpeker at elevens rett til rådgivning er vag og uklar. Både OECD-undersøkelsen av rådgivningen og evalueringsrapporten fra delt rådgivningstjeneste i 2003 viser at elevene får informasjon om utdanning og yrker, men at individuell rådgivning synes å mangle. Endringene har også

sammenheng med føringer i St.meld. nr 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring.

Forslag til endring i forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og forskrift til privatskoleloven har vært på alminnelig høring med frist 3.november 2008.

3. Nærmere om endringer i forskrift til opplæringsloven kapittel 22

3.1 Ny § 22-1 Generelt om retten til rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-1. Generelt om retten til rådgiving

Den enkelte eleven har rett til to ulike former for nødvendig rådgiving: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving. Tilbudet skal være kjent for elever og føresette, og være tilgjengelig for elevene ved den enkelte skolen.

Retten til nødvendig rådgiving inneber at eleven skal kunne få informasjon, rettleiing, oppfølging og hjelp til å finne seg til rette på skolen og ta avgjerd i tilknytning til framtidige yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga kan være både individuell og gruppevis. Eleven sitt behov og ønske vil avgjere forma som blir teken i bruk.

Rådgivinga skal medverke til å utjamne sosial ulikskap, førebyggje fråfall og integrere etniske minoritetar. For at rådgivinga skal bli best mogleg for eleven, skal skolen ha eit heilskapleg perspektiv på eleven og sjå den sosialpedagogiske rådgivinga og utdannings- og yrkesrådgivinga i samanheng.

Eleven skal få den hjelpa han/ho treng for å utvikle seg vidare og utnytte egne ressursar, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.

Kommentar til § 22-1

Paragraf 22-1 er en fellesbestemmelse om rådgivning. Bestemmelsen er ny.

Paragraf 22-1 første ledd presiserer utgangspunktet fra opplæringsloven § 9-2 nemlig at eleven har rett til nødvendig rådgivning. Det presiseres også her at retten er knyttet til både sosialpedagogisk rådgivning og utdannings- og yrkesrådgiving.

Paragraf 22-1 første ledd fastsetter videre at den enkelte eleven har krav på informasjon om rådgivningen samt at rådgivningen skal være tilgjengelig for eleven. Videre er det understreket at rådgivningen skal være kjent for foreldrene, slik at disse vet hvilken hjelp eleven kan få. Dette vil være viktig for at foreldrene skal kunne hjelpe eleven og fortelle eleven hvilken hjelp vedkommende kan få. Tilgjengelighetsprinsippet er også viktig for eleven. Dersom rådgivningen er organisert på en slik måte at rådgivningen ikke er tilgjengelig for eleven, vil elevens rett til nødvendig rådgivning ikke kunne oppfylles. Forslaget knytter også rådgivningstilbudet til den enkelte skole, en konsekvens av dette er at det på hver enkelt skole skal være rådgivning tilgjengelig for eleven.

Paragraf 22-1 annet ledd inneholder en generell avklaring av hva retten til rådgivning innebærer. Dette skal tydeliggjøre hva rådgivning er, nemlig informasjon, veiledning, oppfølging og eventuelt hjelp. Videre understrekes det at rådgivningen kan være både individuell og gruppevis. Her vil det i hovedsak være elevens ønske og behov som avgjør hvilken form som anvendes. Skoleeier vil ikke kunne tilby bare gruppevis rådgivning. Elever som kun tilbys gruppevis, får ikke oppfylt sin rett til nødvendig rådgivning. Dette er ikke annet enn det som følger av opplæringsloven § 9-2, men er inntatt her fordi det er viktig å synliggjøre elevens rett til individuell rådgivning. Hvilken rådgivningsform som benyttes avhenger av elevens ønske og behov.

Paragraf 22-1 tredje ledd trekker frem sentrale hensyn rådgivningen skal ivareta. Rådgivningen skal utjevne sosiale forskjeller, hindre frafall og integrere etniske minoriteter.

Paragraf 22-1 tredje ledd annet punktum fastsetter at rådgivningen skal ha et helhetlig perspektiv på eleven. Det er presisert her at dette blant annet innebærer at den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen må ses i sammenheng.

Paragraf 22-1 fjerde ledd gir eleven rett til den hjelpen han/hun trenger for videreutvikling og å utnytte egne ressurser. Det understrekes at dette er knyttet til rådgivning. Andre behov eleven måtte ha må det eventuelt gis hjelp til med hjemmel i andre bestemmelser i opplæringsloven. Det er her understreket at tradisjonelle kjønnsroller ikke skal ha betydning for hvilken hjelp eleven får, dette gjelder blant annet at kjønn ikke skal spille inn for hvilke råd en elev får knyttet til utdannings- og yrkesvalg.

3.2 Ny § 22-2 Sosial pedagogisk rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-2. Sosialpedagogisk rådgiving

Den enkelte eleven har rett til nødvendig rådgiving om sosiale spørsmål. Formålet med den sosialpedagogiske rådgivinga er å medverke til at den enkelte eleven finn seg til rette i opplæringa og hjelpe eleven med personlege, sosiale og emosjonelle vanskar som kan ha noko å seie for opplæringa og for eleven sine sosiale forhold på skolen.

Ved behov kan eleven få hjelp til mellom anna å:

- klarleggje problem og omfanget av desse
- kartleggje kva skolen kan medverke til, og om det er behov for hjelpeinstansar utanom skolen
- finne dei rette hjelpeinstansane og formidle kontakt med desse.

Eleven skal bli møtt med respekt av personalet på skolen i forhold til sine sosiale, personlege og emosjonelle problem.

Personalet på skolen skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstansar utanfor skolen og heimen slik at det blir samanheng i tiltaka rundt eleven.

Kommentar til § 22-2

Paragraf 22-2 første ledd utdyper formålet med den sosialpedagogiske rådgivningen. Dette skal klargjøre den sosialpedagogiske rådgivningens virkeområde. Sosialpedagogisk rådgiving er knyttet til sosiale spørsmål, og da særskilt til sosiale spørsmål som kan ha betydning for elevens fungering på skolen.

Paragraf 22-2 første ledd begrenser den sosialpedagogiske rådgivningens virkeområde. Dette gjøres for det første ved at hjelpen er begrenset til personlige, sosiale og emosjonelle vansker, ikke faglige problemer. At faglige vansker ikke er en del av den sosialpedagogiske rådgivningen er en endring av tidligere rett. At sosialpedagogisk rådgiving ikke omfatter faglige problemer begrunnes i oppgavefordelingen på skolen, og at det er kontaktlæreren, eventuelt spesialpedagogen, PP-tjenesten eller oppfølgingstjenesten som har ansvar for disse problemene. For den sosialpedagogiske rådgivningen vil det kunne være personlige og sosiale problemer, som at eleven mobbes, føler seg umotivert for å gå på skolen eller har gjennomgått en traumatisk opplevelse. Videre må det påpekes at det kun er elevens sosiale problemer som har betydning for opplæringen og elevens sosiale forhold på skolen som er omfattet av rådgivningen. Men det må her også påpekes at det i mange tilfeller vil være vanskelig å skille mellom forhold som har innvirkning på opplæringen og ikke. Eksempelvis er et samlivsbrudd mellom elevens foreldre et forhold utenfor skolen, men det kan tenkes at dette skaper personlige og emosjonelle problemer for eleven som gjør at eleven ikke klarer å konsentrere seg om skolearbeidet, og da er dette et problem som har betydning for opplæringen.

Paragraf 22-2 annet ledd angir eksempler på hva sosialpedagogisk rådgiving kan innebære. Dette er nytt fra eksisterende bestemmelse. Dette er gjort for å tydeliggjøre innholdet i

sosialpedagogisk rådgivning. Det vil også være aktuelt med andre typer hjelp og veiledning enn opplistet, listen er ikke uttømmende.

Paragraf 22-2 tredje ledd understreker at eleven skal bli møtt med respekt av skolens personale for sine sosiale, emosjonelle og personlige problem. Respekt vil være viktig for at eleven føler seg komfortabel med veiledningsrelasjonen og tar imot den nødvendige hjelpen. Dette er nytt fra eksisterende bestemmelse.

Paragraf 22-2 fjerde ledd understreker at skolens personale skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstanser utenfor skolen, samt hjemmet, slik at det blir helhet i tiltakene rundt eleven. Uten godt samarbeid her vil det være vanskelig å gi eleven den nødvendige rådgivningen for å bidra til å løse vanskene til eleven. Presiseringen av plikten til samarbeid er også ny.

I § 22-4 fjerde ledd er, som nevnt, kravet til samarbeid med hjemmet tydeliggjort. Det understrekes at hovedregelen er at det skal være tett kontakt og samarbeid med hjemmet, men at det i noen tilfeller kan tenkes at det er forhold i hjemmet som er årsaken til elevens vansker, skolen må da vurdere hvordan og i hvilken grad det skal være samarbeid med hjemmet. I en del tilfeller vil også taushetsplikt kunne få betydning for hvilken informasjon foreldrene får. Rådgiver må her skille mellom de tilfellene hvor han/hun har informasjonsplikt til hjemmet, de tilfeller hvor informasjon kan gis, men det ikke er nødvendig og tilfeller hvor opplysningene fra eleven er taushetsbelagte.

3.3 Ny § 22-3 Utdannings- og yrkesrådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 22-3. Utdannings- og yrkesrådgiving

Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdanning, yrkestilbud og yrkesval. Utdannings- og yrkesrådgivinga har som formål å bevisstgjere og støtte eleven i val av utdanning og yrke og utvikle kompetansen til den enkelte til å planleggje utdanning og yrke i eit langsiktig læringsperspektiv.

Retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving inneber at eleven mellom anna har rett til:

- *rådgiving og rettleiing som er knytt til val av yrke og utdanning*
- *oppdatert informasjon om utdanningsvegar i Noreg og andre land*
- *oppdatert informasjon om yrkesområde og arbeidsmarknaden lokalt, nasjonalt og internasjonalt*
- *opplæring i å finne og orientere seg i informasjon og i bruk av rettleiingsverktøy*
- *informasjon om søknadsfristar, inntaksvilkår og finansieringsordningar*
- *opplæring og rettleiing om jobbsøking og andre søknadsprosedyrar.*

Eleven skal gradvis bli bevisst sine egne interesser, dugleikar og verdjar, og få kunnskap, sjølvinnstekt og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga skal også utvikle eleven sine evner til å vurdere moglege konsekvensar av val og førebyggje feilval. Frå 8.– 13. årstrinn skal rådgivinga leggast opp som ein prosess.

Utdannings- og yrkesrådgiving skal vere eit samarbeid mellom ulike personar og instansar på skolen, og skolen skal så langt det er mogleg og hensiktsmessig trekkje inn eksterne samarbeidspartnarar for å gje elevane best mogleg informasjon og tilbod om rådgiving om yrkes- og utdanningsval. Aktuelle samarbeidspartnarar er til dømes andre utdanningsnivå, lokalt næringsliv, partnerskap for karriererettleiing og heimen.

Kommentar til § 22-3

Paragraf 22-3 første ledd understreker formålet med utdannings- og yrkesrådgivningen. Første ledd er en tydeliggjøring av formålet med utdannings- og yrkesrådgiving i forhold til eksisterende forskrift. Her fremgår det at formålet er knyttet til bevisstgjøring og å hjelpe eleven til valg av utdanning og yrke. Det inngår her også en dimensjon for å gi eleven

kompetanse til å ta egne valg vedrørende utdanning og yrke. Denne hjelpen til selvhjelp vil være viktig for at eleven skal kunne ta egne valg knyttet til utdanning og yrkesvalg.

Paragraf 22-3 annet ledd angir eksempler på hva som ligger i retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgivning. I forhold til gjeldende rett er listen revidert og tilført nye punkter. Listen er ikke uttømmende. Det understrekes dessuten at eleven kan ha rett til individuell rådgivning etter alle punktene i opplistingen. Det er også viktig at den som er rådgiver har oppdatert kunnskap om dette. Også her vil det være skoleeiers ansvar å kvalitetssikre den rådgivningen eleven får.

Paragraf 22-3 tredje ledd understreker at rådgivningen skal legges opp som en gradvis prosess. Dette innebærer at rådgivningen må tilpasses elevens behov, ønsker og legges over lengre tid. Dette er en videreføring av tidligere rett. Det er også presisert her at rådgivningen har en viktig oppgave knyttet til å vurdere konsekvensene av utdannings- og yrkesvalg, samt konsekvensene av et eventuelt feilvalg. Det er viktig at eleven er kjent med hva et eventuelt feilvalg vil innebære og at rådgivningen gjør eleven i stand til å ta sine valg på grunnlag av de hensynene som bør spille inn i en slik vurdering.

Paragraf 22-3 fjerde ledd innebærer en plikt til internt samarbeid om utdannings- og yrkesrådgivning på skolen. Videre fastslås det at skolen også skal legge til rette for eksternt samarbeid når det gjelder rådgivning om yrkes- og utdanningsvalg. Samarbeid med eksterne skal initieres så langt det er hensiktsmessig og mulig. Det er skolen som foretar den konkrete vurdering her. Samarbeidet er viktig for å gi eleven oppdatert informasjon og gi elevene mulighet til å få informasjon fra ulike bidragsytere før de tar sine utdannings- og yrkesvalg. Samarbeid med aktører utenfor skolen som lokalt næringsliv, andre utdanningsnivå, partnerskapene for karriereveiledning og hjemmet kan bidra til å øke kvaliteten på elevens utdannings- og yrkesrådgivning. Det understrekes at samarbeid med hjemmet ikke gir foreldrene en rett til rådgivning. Dette leddet er også nytt.

3.4 Ny § 22-4 Ansvar

Bestemmelsen lyder:

§ 22-4. Ansvar

Skoleeigar er ansvarleg for å oppfylle eleven sine rettar etter § 22-1 til § 22-3, jf. opplæringslova § 13-10. Ansvar et inneber mellom anna at begge formene for rådgiving skal utførast av personale med relevant kompetanse for dei to områda.

Skolen skal arbeide systematisk og planmessig for å sikre at rådgivingstilbodet blir tilfredsstillande.

Kommentar til § 22-4

Paragraf 22-4 første ledd omhandler skoleeiers ansvar. Første punktum fastslår skoleeiers ansvar. Dette følger allerede av opplæringsloven § 13-10. Første punktum er for så vidt overflødig, men ansvarsforholdet er tatt med er pedagogiske grunner. Bestemmelsen er en videreføring av § 22-3.

Paragraf 22-4 første ledd annet punktum slår fast at både den sosialpedagogiske rådgivningen og utdannings- og yrkesrådgivningen skal utføres av personer med relevant kompetanse. Dette er en forutsetning for at elevens rett skal bli oppfylt. Dette sier ikke noe om hvordan rådgivningen skal organiseres. Det vil være skoleeiers ansvar.

Paragraf 22-4 annet ledd presiserer at skolen skal arbeide systematisk og helhetlig for å sikre at rådgivingstilbudet blir tilfredsstillende. Det er her ikke sagt noe om hva som ligger i dette kravet, men det må være klart at dette stiller krav til planverk og en systematikk i oppfølgingen av rådgivingstilbudet på skolen.

4. Nærmere om endringer i forskrift til privatskoleloven kapittel 7

For kommentarer til §§ 7-1 til 7-4 vises det til kommentarene som ble gjort til forskrift til opplæringsloven. Siden ordlydene er identiske i disse bestemmelsene vil merknadene til forskrift til opplæringsloven gjelde også her.

I § 7-4 er ansvaret for rådgivningen lagt til skolens styre. Dette følger også av privatskoleloven § 5-2 første ledd, men er inntatt her av pedagogiske grunner.

4.1 Ny § 7-1 Generelt om rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-1. Generelt om retten til rådgiving

Den enkelte eleven har rett til to ulike former for nødvendig rådgiving: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving. Tilbudet skal være kjent for elever og føresette, og være tilgjengelig for elevane ved den enkelte skolen.

Retten til nødvendig rådgiving inneber at eleven skal kunne få informasjon, rettleiing, oppfølging og hjelp til å finne seg til rette på skolen og ta avgjerd i tilknytning til framtidige yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga kan være både individuell og gruppevis. Eleven sitt behov og ønskje vil avgjere forma som blir teken i bruk.

Rådgivinga skal medverke til å utjamne sosial ulikskap, førebyggje fråfall og integrere etniske minoritetar. For at rådgivinga skal bli best mogleg for eleven, skal skolen ha eit hellskapleg perspektiv på eleven og sjå den sosialpedagogiske rådgivinga og utdannings- og yrkesrådgivinga i samanheng.

Eleven skal få den hjelpa han/ ho treng for å utvikle seg vidare og utnytte eigne ressursar, utan omsyn til tradisjonelle kjønnsroller.

4.2 Ny § 7-2 Sosialpedagogisk rådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-2. Sosialpedagogisk rådgiving

Den enkelte eleven har rett til nødvendig rådgiving om sosiale spørsmål. Formålet med den sosialpedagogiske rådgivinga er å medverke til at den enkelte eleven finn seg til rette i opplæringa og hjelpe eleven med personlege, sosiale og emosjonelle vanskar som kan ha noko å seie for opplæringa og for eleven sine sosiale forhold på skolen.

Ved behov kan eleven få hjelp til mellom anna å:

- klarleggje problem og omfanget av desse
- kartleggje kva skolen kan medverke til, og om det er behov for hjelpeinstansar utanom skolen
- finne dei rette hjelpeinstansane og formidle kontakt med desse.

Eleven skal bli møtt med respekt av personalet på skolen i forhold til sine sosiale, personlege og emosjonelle problem.

Personalet på skolen skal ha tett kontakt og samarbeid med hjelpeinstansar utanfor skolen og heimen slik at det blir samanheng i tiltaka rundt eleven.

4.3 Ny § 7-3 Utdannings- og yrkesrådgiving

Bestemmelsen lyder:

§ 7-3. Utdannings- og yrkesrådgiving

Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval. Utdannings- og yrkesrådgivinga har som formål å bevisstgjere og støtte eleven i val av

utdanning og yrke og utvikle kompetansen til den enkelte til å planleggje utdanning og yrke i eit langsiktig læringsperspektiv.

Retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving inneber at eleven mellom anna har rett til:

- rådgiving og rettleiing som er knytt til val av yrke og utdanning
- oppdatert informasjon om utdanningsvegar i Noreg og andre land
- oppdatert informasjon om yrkesområde og arbeidsmarknaden lokalt, nasjonalt og internasjonalt
- opplæring i å finne og orientere seg i informasjon og i bruk av rettleiingsverktøy
- informasjon om søknadsfristar, inntaksvilkår og finansieringsordningar
- opplæring og rettleiing om jobbsøking og andre søknadsprosedyrar.

Eleven skal gradvis bli bevisst sine eigne interesser, dugleikar og verdiar, og få kunnskap, sjølvinnstikk og evne til sjølv å kunne ta avgjerd om yrkes- og utdanningsval. Rådgivinga skal også utvikle eleven sine evner til å vurdere moglege konsekvensar av val og førebyggje feilval. Frå 8.– 13. årstrinn skal rådgivinga leggjast opp som ein prosess.

Utdannings- og yrkesrådgiving skal vere eit samarbeid mellom ulike personar og instansar på skolen, og skolen skal så langt det er mogleg og hensiktsmessig trekkje inn eksterne samarbeidspartnarar for å gje elevane best mogleg informasjon og tilbod om rådgiving om yrkes- og utdanningsval. Aktuelle samarbeidspartnarar er til dømes andre utdanningsnivå, lokalt næringsliv, partnerskap for karriererettleiing og heimen.

4.4 Ny § 7-4 Ansvar

Bestemmelsen lyder:

§ 7-4. Ansvar

Skolen sitt styre er ansvarleg for å oppfylle eleven sine rettar etter § 7-1 til § 7-3, jf. privatskolelova § 5-2. Ansvaret inneber mellom anna at begge formene for rådgiving skal utførast av personale med relevant kompetanse for dei to områda.

Skolen skal arbeide systematisk og planmessig for å sikre at rådgivingstilbodet blir tilfredsstillande.

Med vennlig hilsen

Erik Bolstad Pettersen
divisjonsdirektør

Cathrine Børnes
avdelingsdirektør

Rundskrivet er offentliggjort på Utdanningsdirektoratets hjemmeside
<http://www.utdanningsdirektoratet.no> (Vis Rundskriv i menyen)